

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

Loppuraportti

Kestävää kasvua ja työtä 2014 - 2020
Suomen rakennerahasto-ohjelma

KESKI-POHJANMAAN LIITTO
MELLERSTA ÖSTERBOTTENS FÖRBUND

Viranomaisen merkintöjä

Saapumispäivämäärä 31.10.2019	Diaarinumero EUR A 2014/4957/09 02 01 01/2017/KPLIIITTO
Käsittelijä	Puhelinnumero
Hankekoodi A72743	Tila Saapunut

1 Hankkeen perustiedot

Hankkeen nimi Reittien ja matkailupalvelujen Keski-Pohjanmaa	
Alkamispäivämäärä 1.4.2017	Päättymispäivämäärä 30.9.2019
Toimintalinja 1. Pk-yritystoiminnan kilpailukyky	
Erityistavoite 2.1. PK-yritysten kasvun ja kansainvälistymisen edistäminen	
Tukimuoto Alueellinen kehittämistuki: kehittämishanke	
Kustannusmalli Flat rate 24 %	

2 Tuensaajan perustiedot

Tuensaajan nimi Kokkolanseudun Kehitys Oy	
Y-tunnus 1798904-6	Hankkeen WWW-osoite http://www.kosek.fi
Yhteyshenkilön nimi Mari Keiski	
Yhteyshenkilön sähköpostiosoite mari.keiski@kosek.fi	Yhteyshenkilön puhelinnumero 0447809715

3 Tiivistelmä

3.1 Hankkeen toiminnan ja tulosten tiivistelmä

Reittien ja matkailupalvelujen Keski-Pohjanmaa -hanke sai aikaan valtavan nousukiidon Keski-Pohjanmaalla matkailun saralla. Kaikki luontoreitistöt ja kohteet (matkailuyritykset, nähtävyydet, kohteet, kodat, laavut) kartoitettiin ja 55 reittiä ja yli 300 kohdetta vietiin kansainväliseen Outdooractive.com/fi -karttasovellukseen. Outdooractiven kautta luontoreitistämme ja kohteet ovat saaneet jo yli 1.5 miljoonaa katselukertaa. Yrityksille ja muille matkailutoimijoille järjestettiin yhteensä 83 erilaista työpajaa, workshopia, verkostoitumistilaisuutta ym. esiin nousseiden tarpeiden mukaan. Matkailuyrittäjien yhteishenki ja yhdessä tekemisen tahtotila on hankkeen eri toimenpiteiden ansiosta saatu loistavaksi. Nyt yrittäjät kokevat, että ovat yhtä porukkaa ja ei ole väliä, missäpäin maakuntaa yritys sijaitsee. Olemme yhtä yhteistä matkailualueita koko maakunta. Yrittäjien yhteistyö ja yhteiset palvelupaketit yli kuntarajojen ovat jo hyvällä alulla.

3.2 Hankkeen toiminnan ja tulosten englanninkielinen tiivistelmä

The tourism industry in Central Ostrobothnia got a definite boost with this "Routes and touristic services in Central Ostrobothnia" -project. All touristic routes and points of interest were mapped and altogether 55 routes and over 300 small companies, entrepreneurs and other points of interest were brought to the international Outdooractive.com/fi application. In that web and mobile application our routes and points of interest have gained over 1,5 million views. Altogether 83 workshops and networking occasions were organised for entrepreneurs and other touristic actors. The joint team spirit and solidarity has grown to knit the entrepreneurs together, resulting in sprouting ideas for joint packaging of services.

4 Hankkeen tarve, toteutus ja tulokset

4.1 Miten hanke onnistui vastaamaan kehittämistarpeeseen ja kuinka hankkeen tavoitteet toteutuivat?

Reittien ja matkailupalvelujen Keski-Pohjanmaa -hankkeen tavoitteena oli luoda yhteinen koko Keski-Pohjanmaan laajuinen matkailualue ja kartoittaa jo olemassa oleva palvelutarjonta sekä havaita mahdolliset aukot. Jotta yhteistä matkailualueita voitaisiin edes lähteä luomaan, piti työ aloittaa "kivijalan rakentamisella": reitistöjen ja luontokohteiden kartoittamisella, matkailuyrityksiin paikanpäällä tutustumalla ja toimintaan perehtymällä, erilaisilla yhteisillä työpajoilla ja koko maakunnan yhteen hitsaamisella.

Hankkeen aikana on valokuvattu sekä kartoitettu gps:n avulla kaikki Keski-Pohjanmaan luontoreitistöt ja kohteet. Kaikki reitistöt on käyty kävellen läpi ja kohteissa on käyty paikan päällä. Kunnostustarpeita vaativien reitistöjen parannuksista on neuvoteltu ja niitä on toteutettu eri yhdistysten kanssa.

Kunnostettuja reitistöjä:

- Osia Hirvaan kierroksesta, Perho, Lestijärvi, Meidän Perho yhdistyksen toimesta
- Tastulanjärven luontopolku, Kaustinen, ViTaTiimin toimesta
- ViTaringin luontopolku, Kaustinen, ViTaTiimin toimesta
- Soidinkallion luontopolku, Halsua, Perhonjokilaakosn retkeilijöiden toimesta
- Öjan saaristopolku, Kokkola, Långö Byagille rf ja GIF – Öja kretsen rf:n toimesta
- Riekkosuo-Kuusilampi, Perho, Perhon erämiesten toimesta

Reitit haluttiin tuoda esille netissä toimivassa karttapalvelussa. Kartaksi valikoitui Outdoor Active, joka on kansainvälisesti tunnettu ja varsinkin Keski-Euroopassa laajasti käytössä. Visit Finland toi karttaportaalin Suomeen vuoden 2018 alusta ja Keski-Pohjanmaa oli ensimmäisiä alueita, jonka reitistöt saatiin sinne näkyviin. Karttapalvelun valinta on osoittautunut loistavaksi ja varsinkin kansainvälinen näkyvyys on noussut huimasti. Suomessa kartta on vielä vähemmän tunnettu, mutta tunnettuus parantuu koko ajan. Alueemme reitistöjen ja kohteiden yhteisnäkyvyys on ollut jo yli 1.5 miljoonaa näyttökertaa.

Kunnossa olevia reitistöjä on viety 54 kpl outdooractive.com/fi -karttasovellukseen ja kohteita (kuten yrityksiä, käyntikohteita, laavut) reilusti yli 300. Karttaportaali on myös ensimmäinen, johon sekä reitit että matkailupalvelut saadaan yhdistettyä samalle kartalle.

Hankkeessamme on ollut mukana yhteensä 143 yritystä ja 58 muuta toimijaa. Hankesuunnitelmassa asetettu tavoite on ylitetty huimasti ja yrittäjien mukanaolo ja yhdessä tekemisen meininki on ollut todella hyvää. Hyvä yhteishenki on myös näkynyt ulospäin. Emme ole rajanneet keneltäkään hankkeessa mukana oloa, koska etukäteen ei tiedä, kenestä seuraava matkailualan yrittäjä tulee. Monella on kuitenkin olemassa kesämökkiä, kanootteja, erämiestaitoja ym., mutta ei ole aikaisemmin ajatellut, että voisi matkailuyrittäjäksi alkaa. Myös Kpedu Perhon yksikön (Luonto- ja ympäristöalan koulutus) kanssa on tehty tiiviisti yhteistyötä. Hankkeen kautta olemme olleet mukana arvioimassa luonto-ohjaajaopiskelijoiden näyttöjä ja kun sieltä on löytynyt ”hyviä tyyppisiä”, on heidät pyydetty mukaan myös hankkeemme toimintaa. Tämän kautta on saatu jo useampia uusia yrittäjiä ja lisää on vielä tulolla.

Outdooractive-karttasovellukseen on luotu 267 km pituinen koko maakunnan kiertävä runkoreitti (Kokkola-Kaustinen-Veteli-Perho-Lestijärvi-Toholampi-Kannus-Kokkola). Reittiin on kiinnitetty kaikki muut reitistöt, kohteet ja matkailupalvelut, joihin on helppo matkalta poiketa.

Kaikki yritykset on ”kaivettu esiin” ja jokaisessa yrityksessä on käyty vierailulla. Tapaamisissa on yhdessä mietitty kunkin yrittäjän kanssa, minkälaisia tarpeita, haluja, esteitä ja mahdollisuuksia heillä on yrityksensä kehittämisen suhteen. Näiden haastattelujen perusteella on järjestetty yhteisiä workshoppeja esiin nousseiden tarpeiden mukaan. Kosekin ja Kasen yrityskehittäjien palvelut on myös olleet kaikkien yrittäjien käytettävissä. Yhteisiä workshoppeja, työpajoja ja tapahtumia on järjestetty yhteensä 84 kpl.

Yrityksiä on opetettu hyödyntämään luontoa. Miksi joku tulee meille? Ei majoituksen tai ruoan vuoksi, vaan sen, mitä kaikkea ympärillä olevalla luonnolla on tarjota. Kun reitistöjä on olemassa ja ne löytyvät helposti, on yrittäjien myös helpompi hyödyntää luontoa ja sen tarjoamia reittejä.

Yhteiseen tuotteistamiseen on järjestetty useita työpajoja ja verkostoitumistilaisuuksia. Kun toiseen yrittäjään luottaa, on myös helpompi lähteä yhteisiä tuotteita luomaan.

Eri toimialoilta tulevien yritysten on usein helpompi ryhtyä kimppaan kuin keskenään samanlaisten. Näin olemme saaneet uusia monipuolisempia tuotepaketteja. Hyvänä esimerkkinä on reitistötyöpajassamme tutustuneiden kolmen eri yrittäjän yhteinen paketti ”Pulahdus erämaan syliin”, joka palkittiin Visit Finlandin kärkituotepalkinnolla.

Useat yhdistykset ovat myös olleet aktiivisesti mukana hankkeessa. Yhdistykset ovat hakeneet avustusta reitistöjen parantamiseen ja merkittämiseen. Erilaiset yhdistysten ylläpitämät kylätalot, kodat ja reitit ovat päässeet paremmin näkyville ja ihmisten tietoisuuteen. Myös erilaisia tapahtumia, joita yhdistykset järjestävät, on markkinoitu eteenpäin hankkeemme sosiaalisen median kautta. Reitistöjen parannukset ovat myös hyödyttäneet yhdistyksiä. Yhdistyksissä kuitenkin toiminta on useimmiten talkoopohjalla, jolloin esimerkiksi tuotteistaminen ja hinnoittelu on vielä hyvin hankalaa.

Kasvuhaluista matkailuyrityksiä on nyt paljon, ja ”yhdessä olemme vahvempia” -ajatusmalli on saanut yrittäjät yhdessä tavoittelemaan kasvua. Yhdessä tekemisen halu on näkynyt myös vahvasti hankkeemme järjestämissä tilaisuuksissa, joissa osallistujamäärät ovat olleet loistavia. Esimerkiksi Valokuvaus- ja valokuvankäsittelykoulutus järjestettiin kolme kertaa, jotta kaikki halukkaat pääsivät mukaan.

Yrittäjät ovat tehneet myös yhteisen päätöksen siitä, että tykkäämme, kommentoimme ja jaamme toistemme sosiaalisen median päivityksiä, niin silloin parannamme sekä kaikkien omaa että yhteistä näkyvyyttämme.

Yrittäjät ovat itse halunneet päättää yhdessä, mitä meillä on hyvä laatu ja palvelu, ja jokainen sitoutuu noudattamaan tätä. Hyvän laadun ei tarvitse olla uutta ja hienoa, vaan ennemminkin puhdasta, tuoretta, ainutlaatuista ja ystävällistä palvelua.

Emme ole vielä saaneet tuoreimpia matkailulukuja, mutta epävirallisesti yrittäjiä haastateltuani voimme todeta, että jo kesällä 2019 nähtiin kasvua varsinkin ulkomaalaisten kävijöiden määrässä.

4.2 Mitä välittömiä tuloksia hankkeella saatiin aikaan? Mitä vaikutuksia tuloksilla on?

Yksi kaikkein tärkeimmistä tuloksista hankkeessamme on ollut yhtenäisen, koko maakunnan matkailualueen luominen sekä yhteishengen kasvattaminen. Tärkeänä työkaluna tässä on verkostoituminen yli kuntarajojen, tutustuminen ja yrittäjien välisen luottamuksen syntyminen. Tässä olemme yhdessä onnistuneet ja yhteishenki matkailuyrittäjien ja -toimijoiden kesken maakunnassamme on mahtava. Nyt uskallamme suositella toistemme palveluja, ja useita eri yrittäjien yhteisiä tuotteita ja paketteja on syntynyt. Tapaamisissamme on saatu kuulla iloista puheen sorinaa, loistavia ideoita ja naurua, joka tulee suoraan sydämeistä.

Alueen reittejä ja palveluita löytää nyt helposti outdooractive.com/fi -karttasovelluksen kautta, mihin kaikki on koottu. Sovellus on myös ladattavissa appina puhelimeen. Täältä tietoa voivat hyödyntää niin yrittäjät kuin paikalliset ja matkailijatkin. Kaikki reitistöt ovat myös helposti tulostettavissa ja jaettavissa eteenpäin niin omille nettisivuille kuin sosiaaliseen mediaankin.

Myös kaikki palvelutarjonta löytyy helposti outdooractiivesta ja eri reittien kartoilta. Outdooractive on ensimmäinen karttaportaali, missä reitistöt ja palvelutarjonta saadaan samalle kartalle.

Uusia palvelutuotteita kartoitettua toimintaympäristöä hyödyntäen on syntynyt paljon. Yhteiset verkostoitumistilaisuudet, jotka myös pitkälti on järjestetty eri toimintaympäristöissä, ovat mahdollistaneet yrittäjille syvällisen tutustumisen ympäristön tarjoamiin mahdollisuuksiin. Tämän avulla on lähtenyt syntymään niin yksittäisiä kuin myös useamman eri yrittäjän yhteisiä palvelupaketteja. Esimerkkinä Perhon Erämaahotelli ja helpotetut vaellukset, jossa kolmen yrittäjän yhteistyöllä on syntynyt loistava palvelukokonaisuus.

Yhteisiä matkailupalvelukokonaisuuksia on syntynyt, mutta yhteistä markkinointia ja myymistä varten tarvitaan matkanjärjestäjäoikeudet, mikä vielä tökkii pahasti. Hankkeen aikana emme löytäneet myyjätahoa, jolla olisi ollut matkanjärjestäjäoikeudet ja joka olisi sekä myynyt että markkinoinut kaikkia maakuntamme yrittäjiä. Heinäkuun 2018 alusta muuttunut matkapakettilaki velvoittaa, että mm. aina kun myydään majoitus ja kuljetus yhdessä, tarvitaan matkanjärjestäjäoikeudet ja tämä maksaa (kolmen parhaan kuukauden yhteenlaskettu myynti vakuutena + vuosimaksu). Kokkolan Matkailu Oy on ollut ainoa kotimaan matkoja myyvä toimija, jolla on matkanjärjestäjäoikeudet Keski-Pohjanmaalla. Matkailu Oy:n kanssa on käyty neuvotteluita koko maakunnan myynnistä ja markkinoinnista, mutta hankkeen aikana ei vielä päästy eteenpäin.

Niin yrittäjät, kunnat, paikalliset kuin matkailijatkin ovat hyötynyt reitistöjen paremmasta löydettävyydestä sekä kunnostamisesta, uusista yrityksistä mitä on perustettu, yritysten kasvulla ja mikä tänä kesänä jo oli huomattavissa, ulkomaalaisten turistien lisääntymisellä. Viralliset luvut Salamajärven kansallispuiston alkuvuoden kävijöistä saatiin vastikään, ja tammi-heinäkuussa vuodesta 2018 vuoteen 2019, kasvua oli 14 %.

Hankeemme tuella ja neuvotteluilla käynnistyi useampia kuntien reitistöhankkeita.

Uusia matkailualan yrityksiä on perustettu 8 kpl. Lisäksi on perustettu kevytyrityksiä, mikä tuntuu olevan kasvussa tällä hetkellä. Kevytyrittäjyys on joustava ja ennen kaikkea riskitön tapa testata omaa yritysidea ja sen kannattavuutta ja toimii hyvin ponnistuslupana täysipainoiselle yrittäjänuralle. Kevytyrittäjänä toimivilla ei kuitenkaan ole vielä y-tunnusta, jolloin emme voi merkitä heitä Eura-järjestelmään.

Havaittuihin palveluaukkoihin on saatu ratkaisuja myös jo olemassa olevien matkailuyrittäjien tartuttua niihin. Myös matkailuyrittäjien yhteistyöllä on saatu uutta palvelutarjontaa syntymään, esim. useampi muutaman kanoitin omistava yritys pystyy nyt tarjoamaan yhteistyössä melontaa myös isommille ryhmille ja palvelu on myös helpommin saatavissa. Myös muiden toimialojen yritykset ovat lähteneet mukaan tarjoamaan matkailupalveluita. Esimerkkeinä tästä lammasfarmi, joka ottaa vastaan myös matkailijoita ja ratsastustalli, joka järjestää kärryajeluita kotaruokailulla.

4.3 Miten hakemuksen kohteena olevaa toimintaa jatketaan ja tuloksia sekä kokemuksia hyödynnetään hankkeen päättymisen jälkeen?

Hankkeessa mukana olleet yritykset jatkavat oman toimintansa kehittämistä hankkeesta saamiensa oppien ja verkostojen tuella.

Hankkeen aikana syntyneitä yhteistoimintaa jatketaan ja tuloksia hyödynnetään Reittien ja matkailupalvelujen Keski-Pohjanmaa II-vaiheessa.

Outdooractiveen vietyjä reitistöjen ja kohteiden tietoja voivat hyödyntää niin matkailijat, yrittäjät, paikalliset kuin kunnatkin.

Matkailuyritysten kesken saavutettu hyvä yhteishenki ja yhdessä tekemisen tahtotila jatkuu.

4.4 Toteutuiko hanke aiotulla maantieteellisellä alueella tai kuinka alue mahdollisesti muuttui? Saavutettiinko suunniteltu kohderyhmä vai tuliko siihen muutoksia? Oliko muita toteutukseen liittyviä muutoksia?

Hanke toteutui suunnitellusti koko Keski-Pohjanmaan maakunta-alueella. Kohderyhmänä olivat matkailualan yrittäjät ja muut matkailun toimijat, sekä uudet matkailualalle tulevat tekijät. Hankkeessa oli mukana 143 yritystä ja 58 muuta toimijaa, eli suunnitellut kohderyhmät tavoitettiin todella hyvin. Muutama yritys on ollut mukana myös hankealueen ulkopuolelta, mutta heillä kaikilla oli jokin kytkös, esim. toimintaympäristö Keski-Pohjanmaalla tai yhteinen palvelupaketti keskipohjanmaalaisen yrittäjän kanssa.

5 Seurantatiedot

5.1 Päästiinkö toteutuksessa hakemuksessa esitettyihin (kohta 12) numeerisiin tavoitteisiin? Mistä mahdolliset erot johtuvat?

Pk-yritykset hankkeessa, jossa keskeinen tavoite yrityksen kasvu ja kansainvälinen liiketoiminta - Tavoite ylitettiin reilusti

Pk-yritykset, jotka aloittavat viennin tai laajentavat uudelle vientimarkkina-alueelle - Useimmat eri yritykset aloittivat viennin ulkomaille. Tuotekortit ja markkinointiin kv-markkinoille lähti mukaan 21 hlö.

Pk-yritykset, joissa merkittävä liikevaihdon tai henkilöstön lisäys - Merkittävän liikevaihdon ja henkilöstön lisäys tavoitteena oli 10, mutta 2 on suoraan toteutunut. Uusia matkailualan yrityksiä on hankkeen tuella perustettu 8. Tämä ei näy vielä seurantatiedoissa henkilöstön lisäyksenä, koska yrittäjät ovat osa-aikaisia pieniä yrityksiä ja kasvavat hitaasti.

Uudet tuella aikaansaadut työpaikat yrityksissä ja joihin työllistyvät naiset - Tavoite ylitettiin.

5.2 Miten asetetut numeeriset tavoitteet palvelivat hankkeen toteutusta? Mitkä indikaattorit olisivat tukeneet paremmin toteutusta? Mitä mahdollisia omia seurantatietoja tai indikaattoreita toteutuksessa hyödynnettiin?

Osallistuvien yritysten määrä palveli hyvin, mutta lisänä olisi vielä voinut olla kohta, mihin olisi merkattu heidät, joilla ei ole vielä y-tunnusta (esim. kevytyrittäjät).

Merkittävä liikevaihdon ja henkilöstön lisäys toimi myös hyvin, koska se kertoo paljon matkailualan kasvuvauhdista maakunnassamme.

Indikaattoreihin raportoimme vientiponnisteluiksi ulkomaille suunnatun markkinoinnin. Erikseen olisi hyvä seurata myös alueelle tulevien kv-matkailijoiden määrää ja sen kasvua.

6 Hakijan osaaminen, hankkeen riskiarviointi ja ohjausryhmä

6.1 Miten hanke kartutti tuensaajan hanketyöosaamista ja hankkeen sisällön mukaista osaamista?

Hanke kartutti kaikella lailla huomattavasti projektipäällikön hankeosaamista hankkeiden tarjoamista mahdollisuuksista ja kuitenkin hanketyön vaativuudesta ja järjestelmällisyydestä. Hanke kartutti myös huomattavasti osaamista ja tuntemusta koko maakunnan reitistöistä, kohteista ja yleensäkin matkailutarjonnasta. Matkailuyrittäjät ovat vielä hyvin pieniä toimijoita maakunnassamme ja tämä hanke auttoi myös ymmärtämään, miten erilaiset ja monesti hyvin pienetkin näiden yrittäjien tarpeet ovat verrattuna isompiin muiden alojen yrityksiin.

6.2 Toteutuiko hankkeen aikana ennakoituja tai muita riskejä ja kuinka niihin reagoitiin?

Riskinä oli, että maakunnan matkailuyrittäjiä ja muita toimijoita ei saataisi "puhaltamaan yhteiseen hiileen", mutta tämä huoli osoittautui onneksi vääräksi. Riskinä oli myös eri tilaisuuksien vähäinen osanotto, mutta tämäkään riski ei toteutunut.

6.3 Miten ohjausryhmä tuki hankkeen toteutusta? Miten ohjausryhmä luonnehti hankkeen onnistumista?

Ohjausryhmä tuki ja tarkasteli päätöksiä, suunnitelmia ja ideoita, joita hankkeessa suunniteltiin toteutettavaksi ja toteutettiin. Ohjausryhmä on ollut hyvin tyytyväinen hankkeen tuloksiin.

6.4 Miten kohderyhmä koki hankkeen? Millaista palautetta kohderyhmältä on saatu?

Kohderyhmältä on saatu todella positiivista palautetta. Monet ovat kokeneet, että tämä on ensimmäinen matkailuhanke 20-vuoteen, mikä oikeasti saa koottua yrittäjät yhteen, luotua hyvän yhteishengen ja paljon aikaan.

Eri työpajojen ja opintomatkojen jälkeen on tehty kyselyjä, ja palaute on ollut hyvin positiivista.

Palautteissa on saatu myös tietoa, että mitä koulutuksia ym. tarvittaisiin ja tämän mukaan on jatkoa aina suunniteltu.

7 Horisontaaliset tavoitteet

7.1 Sukupuolten tasa-arvo

	Kyllä	Ei	Perustelu
Hankkeessa tehtiin toimintaympäristön analyysi sukupuolinäkökulmasta		x	Suurin osa matkailualan yrittäjistä on naisia
Sukupuolinäkökulma huomioitiin hankkeen toiminnassa (valtavirtaistaminen)		x	Suurin osa matkailualan yrittäjistä on naisia
Hankkeen päätavoite oli sukupuolten tasa-arvon edistäminen		x	Suurin osa matkailualan yrittäjistä on naisia

7.2 Kestävä kehitys

Vaikutuksen kohde	Vaikutusaste		Perustelu
	Välitön vaikutus	Välillinen vaikutus	
Ekologinen kestävyys			
Luonnonvarojen käytön kestävyys	1	3	Luontoreitistöjen hyvällä kunnolla ja sillä, että ne löydetään helposti ja ihmisiä ohjataan olemassa oleville reiteille, säästetään luontoa.
Ilmastonmuutoksen aiheuttamien riskien vähentäminen	0	0	
Kasvillisuus, eliöt ja luonnon monimuotoisuus	1	3	Eri työpajoissa opimme luonnosta ja sen kasvillisuudesta ja eliöistä. Tämä auttaa yrittäjiä ymmärtämään luontoa paremmin ja myös viemään sitä omaan yritystoimintaansa.
Pinta- ja pohjavedet, maaperä sekä ilma (ja kasvihuonekaasut)	0	0	
Natura 2000 -ohjelman kohteet	1	2	Ymmärtämistä Natura alueiden tärkeydestä ja miten herkkiä ne ovat. Esim. Toholammilla on yhdessä Elyn kanssa tehty linnuston selvitystä Natura alueella, että häiriintyykö se jos paikalle rakennetaan lintutorni ja ihmisiä käy silä. Toisaalta, silloin ihmisiä ohjattaisiin yhtä reittiä, ja joka puolella kävely loppuisi.
Taloudellinen kestävyys			
Materiaalit ja jätteet	0	0	
Uusiutuvien energialähteiden käyttö	0	0	
Paikallisen elinkeinorakenteen kestävä kehittäminen	0	2	Työpajoilla paikallisuuden arvostamiseen, miten lähellä tuotettu on arvokasta. Yrittäjiä on kannustettu yhteistyöhön.
Aineettomien tuotteiden ja palvelujen kehittäminen	1	3	Luontoretket, kansanmusiikkiperinne, luonnon parantava vaikutus, hiljaisuus, puhdas luonto, ovat kaikki hyviä esimerkkejä mitä nyt on viety eteenpäin ja kehitetään vielä kovast. Tälle on nyt kysyntää.

Vaikutuksen kohde	Vaikutusaste		Perustelu
	Välitön vaikutus	Väiillinen vaikutus	
Liikkuminen ja logistiikka	0	1	Liikkuminen luontokohteisiin on haastavaa. Ratkaisuja etieksemme teemme yhteistyötä Kyytiin II -hankkeen kanssa.
Sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys sekä yhdenvertaisuus			
Hyvinvointi	1	8	Luonnon parantava vaikutus tunnustetaan jo hyvin. Hanke on edistänyt luontomatkailua ja opettanut yrittäjiä hyödyntämään luontoa. Luontomatkailupalveluiden kysyntä kasvaa hurjaa vauhtia.
Tasa-arvon edistäminen	0	0	
Yhteiskunnallinen ja kulttuurinen yhdenvertaisuus	1	3	Luontomatkailun kautta myös maaseudulle saadaan lisää työpaikkoja. Hankkeessa, monesti ne kaikista syrjäisimmässä paikassa asuvat, ovat pystyneet tarjoamaan kaikista elämyksellisimpiä luontokokemuksia ja -palveluita.
Kulttuuriympäristö	2	3	Hankkeessa luonto on tuotu yrittäjille, paikallisille asukkaille, matkailijoille ym. helposti saavutettavaksi. Kun reitistö ovat kunnossa ja reitit löytyvät helposti kartalta kuvineen ja selostuksineen, on luontoon helpompi lähteä. Moni on vieraantunut luonnosta, mutta nyt helpotamme esim. ohjatuilla vaelluksilla luontoon lähtöä.
Ympäristöosaaminen	2	3	Yrittäjät ovat oppineet luonnosta enemmän ja oppineet hyödyntämään sitä hankkeen avulla. Meillä, luonto on monesti hyvin lähellä, jos vain osaa nähdä sen.

8 Julkisuus, tiedottaminen ja yhteydet muihin hankkeisiin

8.1 Miten hanke näkyi julkisuudessa? Miten hankkeesta tiedotettiin?

Hankkeesta ja sen tekemisistä on tiedotettu koko ajan hankkeen omilla facebook ja instagram sivuilla. Seuraajia ja julkaisujen jakoja on saatu todella hyvin. Facebookissa seuraajia on 1 154 ja instagramissa 315.

Hankkeesta on ollut juttua myös paikallislehdissä ja radiossa esim. Keskipohjanmaassa, Perhonjokilaaksossa, ÖT:ssä, Vasabladetissa sekä Yle Keski-Pohjanmaassa.

Isommista työpajoista ja tapahtumista on tehty lehdistötiedote, mutta aika nihkeästi paikallismediat ovat tarttuneet niihin.

Outdooractive -karttasovelluksen kautta hankkeen syöttämät reitistöt ja kohteet ovat saaneet jo 1.5 miljoonaa näyttökertaa.

Hankkeen aikaisesta toiminnasta on koottu video joka julkaistiin hankkeen fb-sivuilla sekä YouTubessa: <https://www.youtube.com/watch?v=6bmbjoL7bco>

8.2 Mihin hankkeisiin tai hankekokonaisuuksiin hanke toiminnallisesti tai muuten liittyi ja miten? (Merkitse myös hakemusnumerot tai hankekoodit)

- Luonnossa on mahdollisuuksia -hanke, Kpedu Perho

Tämän hankkeen kanssa olemme tehneet tiiviisti yhteistyötä koko ajan. Päätimme heti alussa, että meidän on turha kilpailla keskenämme ja sekoittaa yrittäjiä järjestämällä samoja koulutuksia ym. Olemme yhdessä järjestäneet toimintaa, koska kohderyhmämme on sama. Tämä hanke on työskennellyt selvittäen, että millä eri keinoilla luontoreitistöjä voitaisiin paremmin kunnostaa. Meidän hankkeessa on sitten voitu hyödyntää saatuja kokemuksia reitistöjen rakentamisen eri mahdollisuuksista viemällä tietoa eteenpäin. Yrittäjät ovat olleet hyvin tyytyväisiä hankkeidemme yhteistyöhön, koska se on helpottanut myös yrittäjien mukana oloa molemmissa hankkeissa.

- Paikallista kulttuuriperintöä hyödyntävien matkailukonseptien kehittäminen Genius Loci -sivuston tuella -hanke, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, 13459

Hankkeemme on ollut mukana kommentoimassa ja antamassa mielipidettä eri ratkaisuihin Genius Loci -hankkeen luomista reitistöistä, että ne soveltuvat matkailijoille. Tarinareitistöjen valmistuttua on niitä viety hankkeemme kautta hankittuun Outdooractive -karttasovellukseen, ja outdooractiveen viedyiltä tarinareiteltä olemme taas ohjanneet Genius Loci tarinareitistöisivuille.

- Keski-Suomen retkeilyreitit maailmankartalle, Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Jamkin #Retkeilyks -hankkeen kanssa teimme myös yhteistyötä. Eniten projektipäälliköt vertailivat kokemuksia keskenään, koska olimme molemmat samalla aihella liikkeellä: Metsähallituksen kanssa asioimisesta, outdooractivesta, Visit Finland yhteistyöstä, reitistöjen parantamisesta ja merkkauksesta. Jamk julkaisi myös opetusvideoita esim. roskattomasta retkeilystä, mitä mekin pystyimme hyödyntämään. Pidimme hyvin tärkeänä yhteistyötä maakuntarajat ylittävän toisen hankkeen kanssa.

- Reitistöparannushanke Lestijärvi-Kinnula-Reisjärvi, Kase

Tämä reitistöparannushanke on saanut lähtönsä meidän hankkeesta.

- Reitistöparannushanke Toholampi, Kase

Tämä reitistöparannushanke on saanut lähtönsä meidän hankkeesta.

- Luontoreitistöjen rakenteet -hanke, Pirityiset

Tämä reitistöjen rakenteiden rakentamis- ja parantamishanke on saanut lähtönsä meidän hankkeesta.

- Wildlife Experiences -hanke, Pirityiset

Tässä hankkeessa olemme mukana matkailuyrittäjien kanssa toteuttamassa riistaruo CAFESTIVAALIA.

- Villiyrtit -hanke

Tässä hankkeessa olemme olleet yrittäjien kanssa mukana, että yrittäjät oppisivat paremmin hyödyntämään luonnosta saatavia yrttejä toiminnassaan. Esimerkkinä riistaruo CAFESTIVAALIA valmistavat yrittäjät oppivat hyödyntämään luonnosta keräämiään mausteita.

- Kyytiin II-hanke, Kase

Luontokohteet sijaitsevat useimmiten julkisten liikennevälineiden ulottamattomissa. Teemme yhteistyötä tämän hankkeen kanssa, jos tästä löytyisi luontoreitistöjen, -kohteiden ja -yrittäjien saavutettavuus ongelmaan.

9 Aineiston säilytys

9.1 Missä hankkeen aineisto säilytetään tai arkistoidaan? Yhteyshenkilön yhteystiedot.

Kokkolanseudun Kehitys Oy:n arkistossa, Yritystalo Evaldin kellarikerroksessa, Ristirannankatu 1, 67100 KOKKOLA.

Yhteyshenkilö: Mari Keiski, 044 7809 715, mari.keiski@kosek.fi

10 Liitteet ja allekirjoitus

Liitteet

Tuensaaja vakuuttaa tässä loppuraportissa ja sen taustalomakkeissa antamansa tiedot oikeiksi.

Päiväys ja hakijaorganisaation sähköinen allekirjoitus

31.10.2019 Anne Maarit Pesola
toimitusjohtaja

Asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti

A72743 Reittien ja matkailupalvelujen Keski-Pohjanmaa

Kustannusarvion ja rahoitussuunnitelman toteuma

Kustannukset	Yhteensä €	Rahoitus	Yhteensä €	% nettokustannuksista
1. Palkkakustannukset	179 827,28	Kuntien rahoitus: ulkopuolinen rahoitus	10 938,46	3,77
2. Ostopalvelut	59 381,66	Kuntien rahoitus: tuensaajan omarahoitus	37 006,10	12,74
3. Muut kustannukset	13 294,89	Yksityinen rahoitus: ulkopuolinen rahoitus	2 000,00	,69
4. Flat rate	43 158,55	Yhteensä	58 100,22	20,00
Kustannukset yhteensä	295 662,38			
5. Tulot	-5 161,34	Rahoitussuunnitelma yhteensä	66 600,00	
Nettokustannukset yhteensä	290 501,04			
Kustannusarvio yhteensä	343 000,00			